

НЕКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ДЕЈСТВА У НЕПРИЈАТЕЉЕВОЈ ПОЗАДИНИ

Како у стратегијско-оперативном тако и тактичком смислу позадина је увек била слаба страна одбрамбеног система на којој је непријатељ тражио осетљива места да би и тим путем наносио ударце и слабио војну, економску и уопште одбрамбену моћ земље. Она је све више изложена разним дејствима с копна, мора и из ваздуха, у њој се под разним условима одвијају различита дејства јединица различите јачине и намене и задају противнику ударци, а њеном дезорганизацијом слаби се противникова моћ за вођење рата.

Окупирана територија која постаје позадина непријатеља све изразитије је слаба и најосетљивија страна агресора и поред свих мера за њено обезбеђење.

Савремена ратна техника утиче у разним периодима рата и на физиономију вођења борбених дејстава — операција на фронту. Операције су постале динамичније, имају већи замах и већи је темпо наступања, а ово се одразило на понашање позадине према фронту. Наиме, позадина је више него раније изложена дејству противника, више него раније мора да ствара и обезбеђује фронт свим материјалним и борбеним потребама, те је фронт постао потпуно зависан од позадине и обратно, позадина од фронта. Ова узајамност фронта и позадине у евентуалном будућем рату биће још већа и потпуно ће нестати границе између њих, с обзиром на примену средстава за масовно разарање и уништавање.

Развој савремене ратне технике и средстава за масовно уништавање неминовно ће утицати и на вођење борбе у непријатељевој позадини. У савременим условима вођења рата, питање како и које снаге и средства употребити за извршење борбених задатака у непријатељевој а шта предузети за одбрану сопствене позадине, намеће се као проблем који проучавају и велике и мале армије.

Савремене милионске армије са многобројном и разноврсном ратном техником захтевају свакодневно огромне количине материјалних средстава које треба произвести, привући ближе фронту и дотурити јединицама.¹⁾ Спречити на било који начин снабдевање и

¹⁾ У току другог светског рата, на пример, на једног савезничког војника у Француској требало је дотурити дневно просечно 24 кг разних средстава, а у операцијама у Италији рачуна се да је у свакој савезничкој дивизији просечно

збрињавање јединица на фронту, уништити ближе и дубље непријатељеве материјалне резерве, порушити комуникације и друге саобраћајне објекте, спречити потхрањивање снага на фронту свежим јединицама (оперативним резервама) и уопште дезорганизовати позадину, значи ослабити фронт, онемогућити успешно вођење операција и у целини смањити непријатељеве могућности за даље вођење рата.

Такав значај и утицај позадине на фронт и на вођење рата, као и њена осетљивост, наводи на мисао да тамо треба усмерити дејство доброг дела оружаних снага, истовремено обезбеђујући сопствену позадину и припремајући снаге за противдејство. У том циљу данас све армије разматрају, зависно од одређених концепција, мере како за дејство у непријатељевој тако и за обезбеђење сопствене позадине.

Имајући то у виду логично је очекивати да ће будући нападач предузети низ мера да би онемогућио или бар свео на минимум дејства у својој позадини. По питању обезбеђења окупиране територије, тј. позадине, данас постоје разна гледишта. Сва та гледишта, као и искуство из другог светског рата, указује да ће будући агресор предузети углавном следеће мере за обезбеђење своје позадине:

Пошто заузме одређену територију и успостави своју власт, окупатор ће најпре тежити да организује јаку обавештајну службу ради што успешније контроле територије и ваздушног простора. Савремена техничка средства везе и радарски уређаји пружају у том погледу велике могућности.

У ближој и дубљој (тактичкој и оперативној) позадини, за заштиту борбеног поретка јединице, тежиће да располаже јаком ПАА, а за заштиту позадинских јединица и установа и објеката у позадини делиће територију на позадинске рејоне, при чему свака јединица и установа у свом рејону организује обезбеђење и заштиту.²⁾

Ради заштите своје дубоке позадине агресор ће највероватније извршити територијалну поделу и поред полицијских одредити и борбене јединице за заштиту територије и објеката на њој.

С обзиром на све већи развој ваздухопловства, агресор ће вероватно држати део своје авијације у приправном стању како у циљу брзе интервенције, тако и за дејство против јединица у својој позадини.

дотурено дневно преко 400 тона хране и других борбених средстава, а у оклопној дивизији и око 900 тона бензина. С обзиром на све већу механизацију копнених снага материјалне потребе савремених оклопних и механизованих дивизија у будућем рату премашиће просечне норме из другог светског рата.

²⁾ Американци, на пример, предвиђају да свака армија у свом армијском позадинском рејону који се дели на 5—6 подрејона, поред јединице за самозаштиту, има и борбене јединице, обично један до два самостална тенковска пука, намењене за извршавање следећих задатака: смена или спасавање нападнутих јединица и инсталација; патролирање путевима или праћење конвоја; надзор над вероватним оперативним базама партизана или инфилтрирајућих јединица; контрола погодних рејона за спуштање ваздушних десаната и напад на непријатељеве падобранске јединице; проналажење, везивање и уништење непријатељевих снага које оперишу у позадинском рејону.

Немци у том циљу предвиђају да свака армија има по један пук специјално намењен за борбу против јединица у позадини.

Поједини објекти оперативно-стратегијског значаја (мостови, тунели, железнички чворови, фабрике, складишта и важни рејони, превоји, болнице итд.) биће организовани, утврђени за одбрану и поседнути као отпорне тачке. Већ у току другог светског рата Немци су, на пример, дуж железничких пруга и важнијих комуникација и објеката на њима изграђивали бункере са сталним посадама.

С обзиром на могућност употребе нуклеарног оружја агресор ће избегавати држање јачих снага у насељеним местима; главне снаге распоређиваће на периферији, а мањим (оклопним патролама) контролисаће само место.

Своје снабдевачке колоне агресор ће обавезно обезбеђивати оклопним снагама.

Окупаторове јединице и резерве, у покрету или на месту, предузимаће максималне мере обезбеђења, а поједини положаји и места где ће се дуже задржавати представљаће утврђени рејон. Дуж важнијих комуникацијских праваца биће распоређене јаче снаге.

Савремена одбрана захтева да објекти као што су КМ, слагалишта, артиљеријски положаји итд. буду на таквом месту и тако обезбеђени да се могу успешно бранити од напада партизанских, ваздушно-десантних и убачених јединица.

Око важнијих објеката и положаја биће постављене разне препреке (минска поља, жичане препреке и др.).

Агресор ће користити проблеме и тешкоће у погледу снабдевања јединица које дејствују у његовој позадини и предузимаће мере за спречавање њиховог снабдевања и евакуације рањеника ваздушним путем, а вршиће и репресалије над становништвом да би посредним путем довео те јединице у тешку ситуацију.

Своје атомско оружје и средства за лансирање агресор ће обезбеђивати јаким снагама, а места њиховог распореда држаће у тајности.

Само ових неколико карактеристика непријатељевих мера и поступака довољно је да укаже какве треба да буду јединице које ће дејствовати у његовој позадини и да ће се од њих захтевати максимална напрезања, издржљивост, умешност, сналажљивост и сл.

Међутим, не треба изгубити из вида да, и поред великог значаја који јој се придаје и свих мера за њено обезбеђење у поређењу с фронтом, агресорова позадина и даље остаје слабије брањена и незаштићена територија. За њено обезбеђење оставља ће се ипак само најнужнији део снага, а њена одбрана делом ће се поверити полицијским и осталим специјалним јединицама и квинслиншким снагама. Уопште узевши, мада све те снаге које ће обезбеђивати позадину неће бити тако мале, оне неће моћи гарантовати њену довољну безбедност из једног разлога. Пре свега, у савременим условима позадина ће по фронту и дубини обухватити врло пространу територију на којој ће се растресито разместити многобројне јединице и материјална средства и просто ће бити немогућно издвојити довољно јаче снаге које би сваком објекту загарантовале сигурност. Даље, с обзиром на дејство атом-

ског и ракетног оружја број објеката које треба заштитити многу се повећава. Заштитити све те објекте значи развући снаге на широкој просторији и ослабити фронт. У савременим условима фронт не представља, као некад, довољно чврсту баријеру и заштиту од продора јачих противничких снага у позадину, а домет технички све усавршенијег наоружања омогућује тучење и најдубљих циљева. Извлачити снаге с фронта за обезбеђење позадине значи слабити фронт и омогућити противнику да предузима офанзивна дејства. И коначно, померањем фронта продужују се комуникацијски правци, а тиме фронт и позадина постају осетљивији на дејство из позадине.

Продором у позадину и ударом из позадине у садејство са јединицама с фронта, дезорганизацијом снабдевања и саобраћаја, офанзивним дејствима оперативних и дубљих тактичких резерви и спречавањем њиховог благовременог ангажовања на фронту агресор се принуђује да развлачи своје снаге, губи иницијативу и смањује изгледе на успешно вођење рата у целини. Из тога произилази да и поред свих мера обезбеђења постоје ванредне могућности за успешна дејства јединица у непријатељевој позадини.

Ратно искуство, а нарочито искуство нашег НОР-а, показало је да су јединице за дејство у непријатељевој позадини постигле успехе ако су се придржавале неких услова и начела. Међу услове спадају:

Ослонац и помоћ народа. Расположење народа и његова решеност да се бори и помаже јединице у непријатељевој позадини један је од основних услова за успешно вођење борбе. У народу оне налазе изворе за поуну и снабдевање, од њега добијају обавештења о кретању, намерама и јачини непријатеља, он им помаже у збрињавању рањених и болесних и, уопште, у решавању најразнврснијих проблема. Зато је одржавање чврсте и непрекидне везе с народом, или, боље речено, потпуно ослањање на њега и непрекидно његово учешће у рату услов који обезбеђује коначан успех.

Познавање непријатеља, стања његове војске, дубине његовог продора (величина окупиране територије), оперативне и тактичке густине на окупираној територији, стања позадине и комуникацијских линија, начина обезбеђења објеката, и, уопште, мера безбедности, непријатељевих намера и покрета, организације окупацијске власти, поступака и начина дејства и, на крају, морала његове војске, дисциплине и понашања према народу.

Познавање земљишта. Уколико земљиште отежава нормалан рад непријатељеве војске, оно је управо зато у већини случајева погодније за живот и дејство јединица у његовој позадини. Што је покривеност земљишта већа, то јединице у непријатељевој позадини имају боље услове за несметано и неопажено подилажење објектима напада и за изненадна дејства.

На сличан начин утичу и атмосферске прилике.

Посредно и непосредно садејство са снагама на фронту. Кад се дејства у непријатељевој позадини одвијају уз постојање оперативне армије, мора се успоставити тесно садејство са оперативним јединицама на фронту. Јединице у непријатељевој позадини мораће своју

активност, кад год је то могућно, усклађивати са плановима оперативних јединица.

Овлађивање специфичностима снабдевања и збрињавања. Снабдевање јединица у непријатељевој позадини, сем извесних количина оружја, опреме и хране које се обезбеђују на други начин, врши се набавком од народа или плећењем од непријатеља, а ређе дотуром с фронта ваздушним путем. Слично је и са збрињавањем. Уопште, многи проблеми често ће се решавати претежно „сопственим снагама“ и уз ослањање на народ.

Начела дејства су:

Активност. Она је одувек била основа како за одржавање јединица у непријатељевој позадини, тако и за њихов успех у борби.

У односу на непријатеља потребно је предузимати нападе увек кад се за то припреми или пружи повољна прилика, јер се победа може постићи само активним, офанзивним дејством. Начело активности остварује се најразноврснијим формама дејства почев од диверзија и заседа, па до напада на крупније јединице. То је уједно најбољи пут да се одржи иницијатива и непријатељ натера да одустане од својих намера. У току НОР-а свестрана активност наших јединица приморавала је непријатеља да се повлачи у градове где се утврђивао и само повремено из њих излазио. Када су наше јединице нападале, он се у тим утврђењима бранио или се повлачио у веће градове.

Еластичност у постројавању борбеног поретка и изналажењу погодније форме маневра. У свакој новој ситуацији ваља примењивати такав борбени поредак и такав облик дејства — маневра који ће за непријатеља бити неочекивани, јер је и то — као што најбоље показују примери из НОР-а — један од путева да се паралише његова надмоћност било бројна, било у ратној техници.

Покретљивост. Искуства нашег НОР-а показују да успех дејстава у непријатељевој позадини зависи у великој мери и од покретљивости јединица. Дуго задржавање на једном месту или рејону представља опасност, јер се непријатељу ствара могућност да за релативно кратко време концентрише надмоћније снаге и предузме организован напад. За обезбеђење своје позадине агресор ће у будућности највероватније располагати оклопним и другим брзопокретним јединицама, те ће моћи да брзо концентрише своје снаге на поједине објекте. Стога ће му чести и тајно изведени покрети онемогућити да наметне борбу тамо где он жели, а напади које ће припремити биће врло често удар у „празно“, што све непријатеља замара и деморалише.

Да би удовољиле овом начелу, јединице за дејство у непријатељевој позадини морају бити опремљене и наоружане тако да по сваком терену и времену могу развити максималну брзину и издржати дуге маршеве. Таква покретљивост ће им омогућити да се појаве тамо где се непријатељ не нада, да измакну испод удара његових надмоћнијих снага и да брзо и лако маневрују у току борбених дејстава. У току НОР-а велика покретљивост наших јединица увек је представ-

љала изненађење за непријатеља. На њу, свакако много утичу и опрема и наоружање јединица и бораца, о чему поред осталог ваља водити рачуна у припреми дејстава у непријатељској позадини.

Изненађење је од увек било основа за постизање успеха у рату. У дејствима у непријатељској позадини оно је било и остаје један од најважнијих услова за наношење губитака и технички опремљенијем противнику, као и за постизање победе. Искуство НОР-а је недвосмислено потврдило да је у већини случајева успех био већи ако је изненађење било веће. Развитак савремених борбених средстава још више ће потенцирати значај изненађења у будућем рату. Оно се постиже:

— добро организованом и свестраном разгранатом обавештајном службом, познавањем непријатеља и његовог начина дејства, благовременим откривањем његових намера; непрекидним трагањем и проналажењем његових осетљивих и слабих тачака;

— вештим прикривањем својих снага, покрета и намера;

— изненадним појавом, отварањем ватре и ударом тамо где се непријатељ најмање нада;

— применом разних лукавстава и маневара који су за непријатеља непознати, применом демонстративних напада, рушењем, изненадним повлачењем итд. у циљу зававања непријатеља;

— савлађивањем тешко проходног земљишта, дугим маршевима после којих се одмах предузима неочекиван напад;

— коришћењем и најмањих пропуста које непријатељ учини на месту, за време кретања или у току борбе;

Безбедност. Услед појаве оружја за масовна разарања и уништења, а посебно све веће примене хеликоптерских јединица, као и чињенице да се дејства у позадини непријатеља одвијају у специфичним условима, изненађење као фактор борбе постаје све значајније, а безбедност осетљивија. Непријатељ ће настојати да обавештајном службом открије снаге које дејствују у његовој позадини и изврши изненадан напад. Осим тога, располажући брзопокретним и хеликоптерским јединицама, биће у могућности да се брзо појави са сваке стране и у свако доба. Ово налаже предузимање мера да би се сопствене снаге и средства сачували од непријатељског извиђања, да би се избегло изненађење и обезбедила слобода маневра. У том циљу предузимају се не само пасивне (израда заклона и склоништа подешених и отпорних на дејство атомског оружја, маскирање итд.) већ и активне мере (осматрање и јављање, извиђање непријатеља, истурање потребног осигурања на месту и у покрету, обезбеђење у борби, спречавање и ометање непријатељских припрема за напад). У прошлом рату, а и раније, често се догађало да су због небудности и недовољног обезбеђења страдале читаве јединице.

Дејства у неповољним условима (ноћ, међава, киша, снег, магла). Иако савремена ратна техника и наоружање омогућују извођење дејства у разним атмосферским условима, ноћна и дејства под неповољним атмосферским приликама спадају у основна дејства у неприја-

тељевој позадини, јер пружају знатна преимућства нарочито против непријатеља који је надмоћнији у савременој ратној техници и наоружању, а нарочито у оклопним снагама и авијацији.

Засебно питање које је у вези с изнетим је питање морала. Оно представља посебну тему и овде ћемо га само узгред поменути. Удовољити свим изнетим начелима и успешно се борити у најразноврснијим, тешким и специфичним условима могу само јединице са високим моралом. Тешкоће на које наилазе поднеће и савладаће борци и старешине ако су храбри, одлучни, издржљиви и снажног офанзивног духа. Морал проистиче из свести о оправданости циљева за које се боре, али не треба губити из вида да га у току борбе треба непрекидно одржавати.

Партизанске јединице формирају се и дејствују уз постојање оперативне војске или кад фронт оперативне армије не постоји, тј. у потпуној окупацији земље. У оба случаја партизанске јединице стварају се и дејствују на окупираној територији. Кад не постоји оперативна војска (на пример, код нас у првом периоду НОР-а), партизанске јединице дејствују самостално. Међутим, чим је фронт успостављен дејства се усклађују (на пример, дејства партизанских снага у Хрватској и Словенији у завршним операцијама за ослобођење земље). Но, то усклађивање не сме се схватити тако да ће фронт планирати и постављати све задатке партизанским јединицама, јер би то спутавало њихову иницијативу. Прецизно планирање дејства партизанских јединица доћи ће до изражаја тек онда кад фронт предузима офанзивне акције — врши противудар на појединим правцима. Иначе, нормално је да командант армије у својој зони оријентирно постави основне задатке партизанским јединицама за дужи период, а оне саме бирају циљеве и објекте према конкретной ситуацији. Значи, партизанске јединице морају имати потпуну слободу извођења борбених дејстава у позадини непријатеља, а повремено, према развоју ситуације, она се могу прецизније усклађивати са захтевима фронта.

Кад партизанске јединице непосредно садејствују снагама на фронту, оријентишу се на оне циљеве и објекте који непосредно утичу на исход дејства на фронту. Оријентирно ти циљеви би били: везивање непријатељевих ближних резерви, напад на ВП артиљерије, командна места, дивизијске позадинске делове, мање, изоловане непријатељске снаге које штите бокове или обезбеђују међупросторе и друге циљеве.

Густина непријатељских снага на извесној просторији у позадини утиче на извођење дејства партизанских јединица. Уколико је та густина већа, утолико су мање могућности да партизанске јединице остану непримећене, а поготову кад је земљиште откривено. У таквом случају дејства ће имати ограничен карактер.

Кад партизанске јединице дејствују у дубљој непријатељевој позадини и посредно утичу на дејства на фронту, њихови поступци су самосталнији како у слободи маневра, тако и при избору циљева и објеката. При томе нападају првенствено важније циљеве и објекте, на пример: дубље оперативне резерве, средства за лансирање АБХ

пројектила, објекте на значајнијим комуникацијама, колоне на маршу, а посебно снабдевачке јединице, разне базе и складишта, пре свега погонског горива и муниције, сталне или привремене аеродроме, гарнизоне, штабове, центре везе и сличне објекте. Таква дејства имају за циљ постепено уништавање непријатељеве живе силе и технике и дезорганизовање његове позадине, а карактеришу их:

— широко развијена активност у свим борбеним радњама и широка примена маневра, заседа, препада, лукавства и маскирања, ослобођених свих шаблона;

— удари које непријатељ не може одредити ни временски ни просторно, прикривен долазак, изненадна појава и напад на најосетљивија места;

— ноћне и акције по магли, невремену и преко непроходног земљишта;

— вођење борби на блиском одстојању, кратким, уништавајућим и муњевитим ударима;

— тежња да се непријатељ туче почесно и на најосетљивијим местима као што су одвојени објекти, изоловане колоне или положаји итд.;

— примена, најчешће, привремене одбране, после чега следи прелазак у напад или брзо повлачење;

— одбрана у окружењу или дужа одбрана на једном месту примењује се само по нужди или наређењу, после чега долази пробој из окружења, иначе се у условима дејства атомског оружја борба у окружењу начелно избегава;

— јединице се обавезно осигуравају и обезбеђују кружно; предузимају се све мере за заштиту од дејства атомског оружја, авијације и продора непријатељевих оклопних и хеликоптерских снага;

— чести и дуги маршеви са борбом у сусрету;

— избегавање судара са надмоћнијим непријатељем сем кад је загарантовано изненађење и осигуран успех;

— добро познавање непријатеља, његове јачине, маневра и кретања засновано на добро организованом обавештајној служби и извиђању, као и добро познавање земљишта и атмосферских прилика и коришћење свих предности које они пружају.

Убачене (инфилтриране) јединице, за разлику од партизанских, органски су делови оперативних јединица и у одређеној борбеној ситуацији издвајају се, опремају и упућују кроз непријатељев борбени распоред на извршење одређеног задатка у његовој позадини, а потом опет улазе у састав своје јединице, било да се враћају или је сачекају. Убаченом јединицом руководи претпостављена команда која ју је и упутила на задатак.

Убацивање својих делова могу вршити све јединице од чете до армије, а јачина убачених снага зависи од конкретне борбене ситуације и задатка.

Према искуствима из другог светског рата дубина дејства убачених јединица начелно обухвата ближу позадину — тактичку и оперативну дубину — а изузетно је већа. То је и разумљиво кад се има у

виду да је њихово дејство тесно везано са дејствима јединица на фронту. Осим тога, дубина зависи и од јачине јединице која се убацује, од вида маневра јединице којој садејствује и, уопште, од замисли дејства команданта који је упућује.

Начелно, задржавање убачених јединица у непријатељевој позадини је привремено, тј. само до извршења задатка. Но, зависно од развоја борбене ситуације и постављеног задатка, убачена јединица може се у непријатељевој позадини задржати краће или дуже, а може чак и да по извршеном задатку тамо остане. У том случају дејствује по принципу и начелима партизанских јединица.

Карактеристике дејства убачених јединица су:

- прикривено провлачење кроз непријатељев распоред, начелно ноћу, по магли и лошем времену; за време убацавања једних могу се вршити демонстративни напади другим и снагама на другим правцима;
- прикривен долазак до објекта и изненадан напад;
- привремена одбрана до доласка снага с фронта, најчешће у окружењу;

- напад на одвојене објекте, изоловане положаје и снаге;

- у свему, по продору у непријатељеву позадину убачене јединице дејствују слично партизанским.

Пре убацавања јединица у непријатељеву позадину потребно је:

- прикупити тачне податке о непријатељу, распореду његових снага, обезбеђењу међупростора, будности итд. те на основу тога одредити одсек прелаза и правац кретања;

- утаначити садејство са партизанским јединицама у рејону или у близини дејства убачене јединице;

- предвидети начин снабдевања и збрињавања, у колико убачена јединица нема услова да се врати у састав своје јединице. Начелно, убачена јединица обезбеђује се борбеним потребама за онолико дана колико је предвиђено њено задржавање у непријатељевој позадини;

- специфични услови дејства убачених јединица захтевају од бораца и старешина велику издржљивост, увежбаност и иницијативу;

- јединице које се убацују морају бити тако опремљене и наоружане да буду лако покретљиве и способне за дејство у свим условима. Начелно, оне се наоружавају првенствено пешадијским и лаким артиљеријским наоружањем.

Остављене јединице. Искуства другог светског и корејског рата показују да остављање јединица оперативне војске у позадини непријатеља може бити планско и непланско — присилно (одсечене — окружене јединице).

Планско остављање: употребом савремене ратне технике и наоружања рат постаје изразито покретан, маневарски, те ће често армија која се брани на фронту, услед брзог продора непријатељских оклопних снага на појединим правцима, бити приморана да привремено одступи остављајући му део своје територије. У том случају, а нарочито кад је одступање привременог карактера и кад се има у плану прелазак у противофанзиву, јединице с фронта могу оставити

део својих снага у позадини непријатеља са задатком да дејством по живој сили, ратној техници и другим објектима, успоравају темпо његовог наступања, а да кад почне противофанзива садејствују снагама фронта.

Присилно остављање снага: у савременим условима широка примена ратне технике — нуклеарног оружја и ракета разних врста — омогућује нападачу брзо и дубоко уклињавање на појединим правцима, а потом одсецање и окружавање браничевих снага. У таквим условима може се десити да јединице мимо своје воље остану у позадини непријатеља. Тада оне теже да се пробију ка својим снагама, а ако не успеју онда остају у позадини непријатеља, било по наређењу или самоиницијативно, и прелазе на партизански начин дејства.

Разлика између убачених и остављених јединица је у томе што се убацивање примењује начелно у нападу, а остављање при извођењу одбране и у одступању.

Јединице остављене у непријатељској позадини начелно се боре по принципима дејства партизанских јединица.

Поред изнетих, у непријатељској позадини могу се борити и ваздушнодесантне јединице, али њихова обрада захтева посебан чланак.

Иако постоји разлика између партизанских, убачених (инфилтрираних), остављених и ваздушнодесантних јединица, која се углавном огледа у организацији и формацији као и у начину на који долазе у непријатељску позадину, све оне ће, кад се већ нађу у позадини непријатеља, дејствовати приближно под истим условима и начелима, имаће мање-више сличне задатке и примењиваће сличан начин дејства, изузев ваздушнодесантне јединице.

Њихов основни циљ је да дејством по најосетљивијим непријатељевим објектима дезорганизују његову позадину, парализу саобраћај и онемогуће му уредно снабдевање. Непрекидним нападима уништавају непријатељску живу силу и ратну технику, спречавајући њихову употребу на фронту и развлаче му снаге широм одбрамбене зоне, чиме се слаби фронт непријатеља, а помажу дејства властитих јединица.

Основни задаци јединица намењених за дејство у непријатељској позадини били би:

— прикупљање података о непријатељевим јединицама, њиховом кретању, намерама и јачини, о АБХ средствима, аеродромима итд.;

— дезорганизовање непријатељског командовања и позадине: уништавање команди, линија и средстава везе, рушење важнијих комуникација и објеката на њима, уништавање АБХ оружја и средстава за њихово лансирање, артиљерије на ВП, транспорта, складишта, база, аеродрома и уопште објеката војно-привредног значаја;

— уништавање непријатеља у свим погодним приликама: јединица које су намењене за заштиту позадине и одржавање окупације, мањих колона упућених према фронту или које се повлаче с фронта, напад на гарнизоне итд.;

— активна дејства ради ометања маневра непријатељевих снага намењених за извођење напада и везивање његових тактичких и оперативних резерви, односно спречавање њихове благовремене употребе;

— заузимање и држање важнијих објеката и рејона (мостова, теснаца и превоја, аеродрома, мостобрана итд.) до доласка снага с фронта, да би се спречило одступање непријатељевих снага и онемогућио придолазак резерви; садејство са сопственом авијацијом (откривање и показивање циљева у позадини);

— политички рад у масама у циљу јачања општенародног отпора; учвршћивање властитих органа власти и стварање услова за њихов нормалан рад; спречавање стварања окупаторске власти и деморализација непријатеља;

— дезорганизовање непријатељеве обавештајне службе, уништавање агената и петоколониша, административног апарата и органа његове власти; спречавање пљачке и експлоатације народа од стране окупаторских снага;

— помоћ и обезбеђење при извршавању пољских радова (жетве, вршидбе итд.).

Који ће од наведених задатака бити у првом реду хитности зависеће од његовог значаја у конкретној борбеној ситуацији, а које ће снаге и средства бити употребљени, зависеће од расположивих снага и средстава, дубине на којој се налази објект и могућности употребе тих снага. У сваком случају, приликом избора објеката дејства потребно је проценити који од њих је у конкретној ситуацији најосетљивији за непријатеља, имајући у виду и оне најмање.

Нападна дејства су основни вид активности јединица у непријатељевој позадини. Она се предузимају у циљу уништења живе силе, ратне технике, као и објеката војно-привредног значаја које непријатељ користи. У односу на распоред непријатеља напад може бити усмерен:

— на непријатељеве снаге које се налазе као посада неког објекта и имају задатак да га штите и бране; напад се у том случају изводи на непријатеља који се утврдио, запречио положаје око објекта и пасивно се брани;

— на непријатељеве снаге на одмору, преданку, преноћишту или у очекујућем рејону; напад има ограничен циљ да се нанесу што већи губици непријатељу, да му се спречи одмор, да се омета извођење одбрамбених радова итд.;

— на непријатељеве резерве у покрету (у ближој и даљој позадини); врши се уз претходно рушење и запречавање комуникација, а затим ударом на бокове и у позадину с циљем да се спречи њихово благовремено увођење у борбу;

— на КМ, штабове, артиљерију на ВП, складишта, базе и сл.; карактерише се брзим, снажним и краткотрајним ударом, после којег се снаге повлаче на унапред предвиђено зборно место;

— на положаје где су размештени атомско оружје и лансира средства. И у овом случају напад се изводи у виду препеда. Пре напада на овакве објекте нужно је тачно установити место и положај

оружја, односно лансирног средства, снаге и систем обезбеђења те на бази тога одредити сопствене снаге и средства довољне за успешно извршење задатка;

— на насељена места, упоришта и пунктове; врши се у циљу блокаде путем заседа и изоловања насељеног места од осталих гарнизона; он може бити са ограниченим циљем ради обмане непријатеља у погледу извођења главног напада или спречавања интервенције на неком другом објекту или пак у циљу заузимања насељеног места и уништења непријатељевих снага. У последњем случају напад се изводи концентричним дејством споља, уз истовремено убацивање јединица које у садејству са диверзантским групама и осталим снагама отпора дезорганизују непријатељеву одбрану и командовање (на пример, убацивање 1. батаљона 2. крајишке бригаде у Бихаћ); при нападу на насељена места веома је важно обезбедити јединице од интервенције непријатељевих снага из других гарнизона, а такође прикупити тачне податке о њему у дотичном месту;

— на непријатељеве комуникације; овај напад може имати карактер диверзије, напада мањим и већим снагама на посаде објеката дуж комуникација (пример: рушење железничке пруге Сарајево — Мостар јула 1942. године од стране пролетерских бригада), сачекивања и напада на непријатељеву снабдевачку колону, односно јединицу у превожењу (пример: 18. X 1941. црногорски партизани на Јелин-Дубу уништили су талијанску ауто-колону од 45 камиона за непуних 35 минута итд.);

— на аеродроме; изводи се под врло тешким условима, јер су ти објекти солидно обезбеђени и начелно се налазе у близини великих гарнизона. Због тога је потребно прикупити детаљније податке о самом објекту, постићи пуну тајност у привлачењу снага и предвидети одговарајуће снаге за обезбеђење. Искуство показује да су напади на такве објекте вршени после дугих маршева из удаљених рејона.

У непријатељској позадини напади се начелно изводе ноћу или пред зору, а дању онда кад је однос снага повољнији у корист нападача или су услови такви да обезбеђују тајност и изненађење. Напад има карактер препада и заснива се на изненађењу и широкој примени обухвата и удара с фронта, бокова и леђа. Јединице притом морају имати у виду да се налазе и боре у ширем окружењу, да је непријатељ надмоћнији у савременој техници и наоружању, што му омогућује да се брзо концентрише. У таквим условима фронталан напад, почесно ангажовање снага, припреме на очиглед непријатеља, или дуже задржавање и ангажовање сопствених снага у борби, представљају опасност од окружења од стране надмоћнијег непријатеља.

Сваки напад мора бити брзо и добро припремљен и организован. Припреме за напад обухватају:

— прикупљање података о непријатељу: распоред његових јединица и делова, нарочито артиљерије и минобацача, поступак за време одмора и обеда, где су слабо брђени или непосредни делови положаја и међупростора, односно поједине куће и блокови кућа, место штабова и уопште све мере обезбеђења;

— планирање напада на основу прикупљених податак о непријатељу, сопственим снагама и земљишту, као и других елемената.

За све то време, ради постизања изненађења јединице се држе у тајности и што даље од објекта који се жели напасти, с тим да то удаљење омогућује да се у току једне или две ноћи неопажено приближе циљу. За време приближавања оне се крећу раздвојено и по земљишту које није контролисано од непријатеља или његових агената, уз обавезно истурање осигуравајућих делова. У циљу постизања изненађења напад се врши из покрета, а јединицама се временски одређује када ће која стићи до циља и предузети напад.

Осим изненађења, за успех напада потребно је изабрати такав облик маневра и применити такав борбени поредак којима ће се за најкраће време решити исход борбе. С обзиром да се нападају претежно одвојени циљеви и одвојени делови непријатељевих снага, то је најуспешнији вид маневра ако се борбеним поретком у више колона непријатељ нападне једновремено са свих страна (с фронта, бокова и с леђа). Јачина колоне може да буде различита, зависно од конкретне ситуације, објекта који се напада и облика маневра. Тако, на пример, могу се слабије снаге поставити за напад с фронта ради завааравања или везивања непријатеља, а свим осталим снагама нападати на бокове и с леђа. Ако су услови за упућивање јачих снага за удар с леђа неповољни, тамо се обавезно упућују слабији делови, јер и они могу да створе велику забуну код непријатеља.

Јединице и старешине морају добро познавати тактику и уопште начин дејства непријатеља, његове методе при нападу и одбрани, борбену способност и морал, те да на основу тога примењују такав вид дејства који ће представљети изненађење за њега. У току саме борбе треба да дође до изражаја свестрана иницијатива старешина свих степена.

Посебан вид дејства у непријатељевој позадини су заседе. У њима јединице, користећи повољне услове земљишта, добро организован систем ватре, вешто маскирање и неспретност непријатеља, дочекују и знатно надмоћније снаге блиском, изненадном ватром из целокупног наоружања, а затим их енергичним јуришем уништавају ватреним и хладним оружјем.

Успех напада из заседе зависи, пре свега, од постигнутог изненађења. Уколико су услови за изненађење сигурнији и потпунији, а земљиште повољније, напад се може извршити и слабијим снагама против знатно јачег непријатеља. При томе је нарочито важно да људство буде потпуно прикривено. Тада се — како је показало искуство НОР-а — заседе могу постављати и у равници. За постављање и успех заседе потребно је прикупити тачне податке о непријатељу, нарочито о његовој јачини, мерама обезбеђења, правцу кретања итд. Успех се може постићи и примењивањем лукавства (на пример, ширење лажних вести да би непријатељ предузео покрет у неком правцу).

Заседе се постављају обично ноћу, а сам напад изводи се дању. У извесним случајевима, зависно од земљишта и ситуације, оне се

могу постављати и дању, непосредно пре наилаaska непријатељске колоне.

Заседе могу бити једностране, двостране и комбиноване, што зависи од карактера земљишта, јачине непријатеља, јачине сопствених снага и могућности изненађења. Најпогодније су оне заседе којима се стварају „ватрени цакови“.

При нападу на непријатељске колоне треба тежити да се оне, по могућности, у рејону заседе блокирају и да им се не дозволи извлачење. То се постиже рушењем и запречавањем, користећи експлозивна пуњења са електричним паљењем и друге врсте минско-експлозивних средстава запречавања.

Ваља водити рачуна и о томе да јединице које се налазе у заседи могу запасти у врло тешку ситуацију уколико непријатељ успе да заседу открије, због чега је потребно благовремено предузети све мере обезбеђења, а у извесним случајевима оставити јаче снаге у резерви.

Иако је напад основни вид дејства јединица у непријатељевој позадини, није искључена могућност и потреба да оне у извесним борбеним ситуацијама примене и одбрану, начелно привременог карактера и са ограниченим циљем. То би било, на пример, кад је у питању:

— одбрана појединих доминантних тачака важних за извршење припремљеног напада;

— одбрана територије на којој се налазе базе, болнице, збегови народа;

— одбрана услед неповољних услова за напад (одбрана по дану, да би се сачекала ноћ, а затим прешло у напад или повлачење);

— одбрана заузетих објеката (мостова, важних висова, теснаца, мостобрана итд.) до доласка јединица с фронта.

Одбрана у непријатељевој позадини мора бити еластична уз смело извођење маневра, јер је то један од битних услова за успех и онемогућавање непријатеља да ефикасно употреби ратну технику и наметне своју вољу. Ако се већ мора организовати одбрана неког објекта, онда је ваља прилагодити атомским условима. Искоришћава се, такођер, свака могућност за извлачење снага испод удара надмоћнијег непријатеља, убацивање јединица у његов бок и позадину (како за време напада тако и пре — док је још у покрету), за изненадне нападе, наносење губитака и преузимања иницијативе.

У таквим условима успех одбране много зависи и од непрекидне активности браниоца. Она треба да дође до изражаја још пре него што непријатељ отпочне да изводи планирана дејства и да се развија и нараста за све време борбе. При том су нарочито важни маневар и енергични противнапади макар и мањим деловима. Пасивно чекати на положају, нарочито кад је непријатељ надмоћнији у живој сили и савременом наоружању, значи унапред претрпети пораз.

Кад није везана за неки објект или простор одбрана треба да има изразито маневарски карактер, а линије се не одређују унапред нити се поседају. Ако се, пак, штити извесна територија или заузети објект положаји се унапред бирају и утврђују. Па и тада се бране

мањим снагама, а осталима се изводи маневар-обухват, обилазак, удар на бокове и у позадину. То је остварљиво пошто се и одбрана, као и напад, у непријатељевој позадини обично изводи без наслона на крила и бокове (изузев окружења), те постоје широке могућности за примену маневра. С обзиром на непријатељево надмоћност у савременом наоружању, противнапади ће се начелно изводити ноћу и на таквом земљишту где његова техника не може доћи до пуног изражаја. Добро припремљен и енергично изведен ноћни противнапад може довести до сламања непријатељевог напада и одузимања иницијативе, што потврђује и обиље примера из народноослободилачког рата.

Иако се јединице које дејствују у непријатељевој позадини налазе, у ширем смислу речи, у оперативном окружењу, оне морају по сваку цену избегавати борбу у тактичком окружењу. На то, првенствено, утичу ова два разлога:

— што јединица која би водила борбу у тактичком окружењу, а нарочито на узаном простру, постаје у савременим условима рентабилан циљ атомског оружја;

— што савремена ратна техника, а нарочито авијација, оклопне снаге и хеликоптерске јединице, омогућују непријатељу да брзим и непрекидним дејством разбије на делове и уништи јединицу у окружењу.

С обзиром да ће јединице у непријатељевој позадини својим активним дејствима задавати ударце непријатељу, то ће он предузимати мере у циљу њиховог окружења и уништења. Најчешће он ће дејствовати концентрично, у комбинацији са хеликоптерским десантима и убацивањем специјалних јединица. Зато јединице које дејствују у непријатељевој позадини морају увек предузимати потребне мере борбеног обезбеђења са свих праваца и широко развијати мрежу обавештавања о покретима и намерама непријатеља.

Уколико ипак дође до тактичког окружења потребно је:

— одмах предузети мере да се пробој из окружења изврши пре него што непријатељ потпуно стегне обруч;

— активним дејством задржавати наступање непријатеља и онемогућити му даље стезање обруча;

— по сваку цену задржати важне земљишне објекте који служе као ослонац одбрани;

— јединице распоредити тако да не представљају рентабилне циљеве атомског оружја, односно да је непријатељу отежана његова примена; резерва се распоређује прикривено и најближе правцима евентуалне употребе; уколико је утрошена, обавезно се ствара нова извлачењем снага са неугрожених праваца;

— у току борбе непрекидно прикупљати податке о непријатељу, а нарочито о распореду његових снага на појединим правцима (оклопних, артиљерије, резерви, атомских средстава итд.) и из тога извући закључак где су најслабија места у његовом борбеном распореду.

Ваља имати у виду да ће непријатељ настојати да по сваку цену спречи пробој и да ће зато будно пратити сваки покрет јединица које су у окружењу. Ово изискује да се припреме и сам пробој изврше у

потпуној тајности, ноћу, јер се само тако може непријатељ изненадити и акција успешно извршити.

Тешки услови у окружењу могу се ублажити високом борбеном вредношћу трупа, вештом применом маневра, изненађењима, лукавствима и завођењем штедње утрошка материјално-техничких средстава. Наш НОР очито то потврђује. Ево једног примера: група наших јединица била је у пролеће 1942. год. на Петровој гори окружена од око 3.000. усташа, на просторији величине 4 — 6 км² коју је непријатељ могао прострељивати митраљеском ватром. Пробој, извршен 14. маја на два места, потпуно је успео захваљујући борбеној вредности трупа, високој морално-политичкој свести и томе што је био добро организован и изведен. (Војни историјски гласник бр. 4. од 1950.)

Говорећи о дејствима у непријатељевој позадини ваља поменути и диверзантске акције. Наиме у непријатељевој позадини постоји низ објеката мањег или већег значаја, брањених и небрањених, који су за њега често од огромне важности. За уништавање таквих објеката могу се формирати специјалне, мале диверзантске групе, посебно опремљене и обучене. Оне се неопажено привлаче објекту и руше га или уништавају минама, експлозивом, или на неки други начин (ватром, бомбама), а затим се повлаче на раније утврђено зборно место, односно у састав својих јединица.

Састав и јачина диверзантских група врло су различити што првенствено зависи од објекта који треба уништити, и могу да буду од неколико бораца па до вода и чете. При томе се води рачуна да група буде толико јака да може успешно извршити задатак, а да не буде гломазна. Ако је неки објект јаче брањен или постоји могућност да се непријатељ брзо појави, одређују се и одговарајуће снаге за заштиту.

Диверзантске групе начелно дејствују ноћу и у неповољним атмосферским приликама (по олуји, киши, могли итд.), а објекти њихових напада могу бити: железничке станице, пруге и објекти на њима (возови, мостови, тунели, теснаци итд.), штабови, центри везе, комуникације и објекти на њима, рудници, електричне централе, лучка постројења, атомско оружје и лансирна средства, складишта и магацини погонског горива и муниције. Осим тога, циљеви и диверзантских група могу бити непријатељеви официри, агенти, домаћи издајници, снабдевачке колоне итд.

Успех диверзантских акција зависи, пре свега, од предузетих мера и извршених припрема које се огледају у извиђању објекта — место, положај и могућност за прикривени долазак, мере и начин обезбеђења непријатеља, његова будност итд., у одређивању сопствених снага, средстава и начина извршења диверзације, мера обезбеђења и начина повлачења на унапред одређено зборно место.